

LARS DAHLE

Journalistikk og demokratibygging – inspirert av klassisk kristne verdier

Spørsmålet om klassisk kristne verdier er et troverdig fundament for samfunnet blir stadig mer aktuelt. Som kristne samfunnsborgere utfordres vi i vår tid både av sekulære perspektiver og av alternative religiøse livssyn. Vi preges dessuten altfor lett av usikkerhet, uklarhet og uvitenhet i møte med ulike samfunnsarenaer. Å tenke, tale og handle ut fra en bibelsk forankret overbevisning oppleves derfor ofte krevende.

Men kallet fra Gud til å tjene Ham og min neste omfatter hele livet – også i vår sekulariserte og pluralistiske samtid. Vi trenger derfor et fornyet blikk på hvordan klassisk kristne verdier kan danne grunnlag for våre liv. Dette gjelder våre ulike relasjoner og våre oppgaver som fagpersoner og som yrkesutøvere, men også våre roller som borgere i storsamfunnet.

I denne artikkelen setter vi fokus på hvordan klassisk kristne verdier på en unik måte inspirerer til innsats for journalistikk og demokratibygging.¹ Dette også som en illustrasjon på hvordan vi som Kristus-bekjennere kan møte ulike sentrale fag- og yrkesarenaer, både med åpenhet om vårt kristne livssyn og med respekt for faget, yrket og andre fagfolk og yrkesutøvere. Men også med grunnleggende tillit til at all sannhet dypst sett er Guds sannhet.

En sentral samfunnsrolle

Vi lever i dag i en kompleks mediekultur. Lokale, nasjonale og globale medieaktører omgir oss med et mangfold av tekster. Alle disse tekstene – enten de kommer til oss i form av skrift, lyd, bilde eller via internett – inneholder ulike budskap. For de fleste av oss fungerer nyhetsjournalister som viktige portvakter til dette mangfoldige informasjonssamfunnet. Selv har journalistene definert sitt samfunnsoppdrag som det å bringe informasjon, debatt og samfunnskritikk. Journalistikk har derfor også blitt omtalt som «aktuell og sannferdig formidling av fakta og synspunkter, lettfattelig presentert av en uavhengig redaksjon eller journalist»².

Journalister har en nøkkelrolle i mediesamfunnet. Ifølge egne idealer skal den journalistiske virksomheten derfor preges av saklighet og omtanke. Balanse, upartiskhet og uavhengighet skal vektlegges. Men en journalist kan aldri være nøytral siden hele den journalistiske prosessen preges av en rekke verdivalg. Vi kan her nevne noen av de mest opplagte valgsituasjonene: Hvilke saker skal vektlegges...? Hvilke kilder skal kontaktes...? Hvilke perspektiver skal anlegges...? Hvilke spørsmål skal stilles...? Hvilke vinklinger skal velges...? Hvilke bilder skal brukes...?

I tillegg kommer også de verdivalg som tas av andre i redaksjonen – som redaksjonsledelse, fotograf og desk / redigerere – på vei mot publisering. Det er derfor viktig å huske på at journalisten ikke kan stilles til ansvar for alle redaksjonelle valg som blir tatt.

Nyhets- og underholdningsmedienes økende tilstedeværelse i våre liv gjør at verdivalgene til journalister (og andre mediefolk) påvirker oss alle. Nyhetsmedienes sen-

trale demokratiske rolle som den fjerde statsmakt står sentralt her, både nasjonalt og internasjonalt. Journalister kan på en avgjørende måte bidra til større åpenhet, saklig meningsutveksling og til å ansvarliggjøre myndighetspersoner. Samtidig kan destruktive verdier og holdninger blant journalister på en like avgjørende måte bidra til en negativ samfunnsutvikling. Ikke minst kan det føre til at politisk korrekte meninger spres, for eksempel i form av relativisme eller ulike former for intoleranse.

Journalisters og redaksjoners verdier og verdivalg kommer med dette i fokus. Og dermed er det kort vei til følgende spørsmål. Er klassiske kristne verdier aktuelle som begrunnelse for journalistikken og som motivasjon for journalisten?

En unik erfaring

En høgskole med kristent verdigrunnlag har et særlig ansvar som tilrettelegger, inspirator og initiativtaker for kristne fagfolk innenfor sine fagfelt. Som faglig ansatt – og i ulike ledende roller – ved Mediehøgskolen Gimlekollen (MhG) har jeg hatt det privilegiet å få arbeide både med utdanning av journalister og med tilrettelegging av forskning og utviklingsarbeid innenfor journalistikk i en årrekke. Til forskjell fra for eksempel pedagogikk, helsefag og naturvitenskap, er journalistikk forholdsvis upløyd mark for kristne fagpersoner.

I norsk og nordisk perspektiv har det vært en unik erfaring å arbeide med journalistutdanning og journalistikkforskning ved MhG med utgangspunkt i et kristent livssynsper-

spektiv. Som sentralt eksempel på en faglig nyvinning som har sitt utgangspunkt i institusjonens kristne verdigrunnlag kan nevnes emnet «Medier, etikk og livssyn» på bachelorgradsstudiet i journalistikk. I dette emnet kobles tre vesentlige momenter sammen: journalisters verdier og holdninger (yrkesetikk), ulike etiske teorier og modeller, samt forskjellige livssyn som underliggende forklaringsmodeller og begrunnelser. Dette betyr også at relevansen av klassisk kristen tro og etikk for journalistikken kan synliggjøres på en faglig naturlig og sentral måte.

Men vårt kristne verdigrunnlag har også inspirert vår institusjon til omfattende internasjonal innsats innenfor demokratibyggning og journalistikkutdanning de siste årene. Dette har skjedd gjennom ulike faglige prosjekter tilknyttet Mediehøgskolens Kurs- og Kompetansesenter. De to største prosjektene har vært etablering av mastergradsutdanning i journalistikk ved Addis Ababa University (Etiopia, avsluttet i 2008) og etablering av mastergradsutdanning i journalistikk, kortkurstilbud og medieproduksjon i Pristina, Kosovo (fortsatt aktivt som prosjekt)³. Også disse internasjonale prosjektene har vært en unik erfaring for oss. Flere av våre samarbeidspartnere har – ut fra ulike livssynsmessige ståsted – pekt på betydningen av den dype kristne motivasjonen hos MhGs fagpersoner for selve realiseringen av prosjektene.

En unik arv

I forbindelse med det internasjonale engasjementet for demokratibyggning og journalistikkutdanning har vi oppdaget – eller kanskje heller gjenoppdaget! – en unik norsk

arv innenfor dette sentrale samfunnsfeltet. Og denne arven er historisk sett sterkt knyttet til klassisk kristne verdier og til det norske kristenfolkets samfunnsengasjement.

Det faktum at det i Norge finnes to kristelige dagsaviser (*Vårt Land* og *Dagen Magazinet*) og en kristelig ukesavis (*Norge I DAG*) vekker ofte oppsikt internasjonalt. Dessuten finnes det i Norge – foruten MhG – kristne lokalradioer med nyhetstjenester, flere kristelige blader med nyhetsdekning, samt sentrale kristne medieaktører (eks. *Familie & Medier*, *TV Inter* og *Norea Mediemisjon*) som alle har berøring med journalistiske programmer og formater.

Det aller meste av dette omfattende medieengasjementet har sin egentlige rot i det sterke samfunnsengasjementet som preget sentrale deler av norsk kristenliv på 1800-tallet. Her kommer vi selvsagt ikke utenom Hans Nielsen Hauge og haugianismen. Haugianernes strategiske innsats som kristne demokratibyggere – og også som avisgründere – har satt tydelige spor i det moderne medie-Norge.⁴

Denne unike arven forplikter både i møte med nasjonale og internasjonale medieutfordringer – til å la seg inspirere av klassiske kristne verdier til samfunnsansvar, entreprenørskap og demokratibygging.

En grunnleggende erkjennelse

Vi ser alle på verden rundt oss med de kulturelle, verdimesige og livssynsmessige briller som er våre. Alle mennesker har derfor et livssyn, spørsmålet er bare hvilket livssyn og hvorfor en fastholder akkurat dette livssynet. Dermed er også et sekulært utgangspunkt et gitt perspektiv – og må

sees på som akkurat det. Dersom sekulære perspektiv gir seg ut for å være nøytrale, trenger vi som kristne fagpersoner å avsløre «keiserens nye klær». I møte med faglige perspektiver som preges av andre livssyn kan jeg som kristen fagperson alltid både bekrefte sannhetslementer og utfordre det som bryter med klassisk kristen tro.

Som kristen fagperson avviser jeg både positivismen («vitenskap består kun av objektive, nøytrale fakta») og postmodernismen («vitenskap består kun av subjektive perspektiver») som kunnskapsideal. Derimot bekrefter jeg pluralismen som faglig ideal: Sann faglighet gir plass for et mangfold av metodiske, analytiske, teoretiske, verdimeslige og livssynsmessige perspektiver. Dermed er veien også åpen for konstruktive faglige bidrag som har sitt verdimeslige og livssynsmessige utgangspunkt i et kristent perspektiv.

Klassisk kristen tro er derfor et like legitimt utgangspunkt for faglig arbeid og yrkesutøvelse som et hvilket som helst annet livssyn. Det er ikke slik at et sekulært (ateistisk eller agnostisk) perspektiv er kvalifiserende, mens et kristent (teistisk) perspektiv er diskvalifiserende. En kristen fagperson stiller ikke med et utenkelig eller uredelig utgangspunkt, selv om den generelle sekulariseringsprosessen kan ha skapt et inntrykk av dette. Her trenger vi som kristne fagpersoner og yrkesutøvere å gjenvinne vår frimodighet slik at vi både er tydelige og proaktive, etter at vi gjennom faglighet har fortjent vår rett til å bidra på en gitt fagarena og / eller en gitt yrkesarena.

En klargjøring av ståsted

Alt som er sagt i avsnittet ovenfor gjelder selvsagt også i møte med journalistikken som fagfelt og profesjon. Som fagfelt er journalistikk faktisk allerede perspektivladet. Her finner vi eksempelvis marxistiske, feministiske og postmoderne perspektiver. Vi møter disse tankene og ideene i lærebøker, forskningslitteratur og samfunnsdebatt. Det er derfor både mulig og legitimt å introdusere et klassisk kristent livssynsperspektiv innenfor journalistikken.

Men hva mener vi så med et livssynsperspektiv? Begrepet livssyn brukes her om mer eller mindre helhetlige svar på de grunnleggende eksistensielle livsspørsmålene. Disse svarene kan være mer eller mindre bevisste for den enkelte. Svarene foreligger på flere nivåer, nemlig som verdier, menneskesyn, virkelighetsoppfatning og tro. Tro er her forstått som grunnleggende tillit eller forankring av mening.

Denne inndelingen av et livssynsperspektiv i fire ulike nivåer danner utgangspunkt for den videre fremstillingen i artikkelen. Vi påviser i det følgende hvordan et klassisk kristent livssynsperspektiv begrunner grunnleggende journalistiske verdier – som sannhet, vesentlighet, uavhengighet og menneskeverd – og samtidig motiverer journalister til innsats for disse sentrale verdiene.

Dette kan uttrykkes på en annen måte. Samfunnet generelt – og et konkret fagfelt som journalistikk – er preget av verdimeslig og livssynsmessig pluralisme. I møte med et slikt mangfold er det fullt ut legitimt å hevde et kristent livssynsperspektiv. Dette gjelder på alle fire nivåene, altså både når det gjelder verdier, menneskesyn, virkelighetsoppfatning og tro.

Et troverdig verdigrunnlag

Vær Varsom plakaten (VVP) er norske journalisters yrkesetiske retningslinjer. Fokus er på samfunnsoppdraget, journalistisk integritet, forholdet til kildene og publiseringsregler. Her vektlegges to verdier som sentrale i all publisering i pressen: «Legg vekt på saklighet og omtanke i innhold og presentasjon» (punkt 4.I).⁵

VVP gir med dette uttrykk for grunnleggende humanistiske tanker om enkeltmenneskets verdi og om fellesskapets ansvar. Disse kan enten begrunnes i sekulærhumanisme eller i en klassisk kristen humanistisk livssynstradisjon. Både naturalisme og panteisme må imidlertid avvises, begge er helt uaktuelle som livssynsmessige forklaringsmodeller for de journalistiske verdiene i VVP.

Fra et klassisk kristent perspektiv utgjør det åttende bud et troverdig verdigrunnlag for journalistisk yrkesutøvelse. Dette budet taler om ikke å lyve, om det ikke å bære falskt vitnesbyrd mot sin neste. Martin Luthers forklaring til det åttende budet er fortsatt like tankevekkende: «Vi skal frykte og elske Gud, så vi ikke lyver på vår neste, ikke sviker ham eller taler ondt om ham, men unnskylder ham, taler vel om ham og tar alt i beste mening.» Dette gir vesentlige korrekativer til mye av vår tids journalistiske praksis. For eksempel kan en ensidig mistenkeliggjøring av motiver hos offentlige personer være destruktiv og føre til økende forakt for politikere og andre samfunnsgrupper.

Et troverdig menneskesyn

Menneskeverdet har blitt omtalt som «den konstituerende verdien i journalistikken».⁶ Dette innebærer at møtet med min neste som «den andre» – ja, møtet med «den andres ansikt» – forplikter til journalistisk innsats. Ser vi på ulike livssynsmessige begrunnelser for menneskeverdet oppdager vi også her at både sekulærhumanisme og klassisk kristen tenkning er mulige som alternative begrunnelser. Men det er bare med en kristen livssynsforankring at mennesket får en iboende og umistelig («uavhengelig») verdi. Dette ser vi tydelig i møte med det journalistiske samfunnsoppdraget.

Klassisk kristen tro og etikk gir nemlig både grunnlag og motivasjon for å kjempe for det frie ord og den frie tanke. Hvert menneske er unikt og skapt verdifull av Gud. Hvert menneske er også elsket av Gud. Vi har derfor en plikt til å verne om vår neste. Noen ganger skjer det gjennom å sette vesentlige saker på dagsordenen i nyhetsmediene. Retten står over staten og myndighetene er satt til å fremme det gode og hindre det onde. Derfor er nyhetsmediene viktige som den fjerde statsmakt, som uavhengige granskere av makt og maktutøvelse. Her er ikke minst de gammeltestamentlige profetenes samfunnskritikk aktuell som etisk forbilde for journalister.

Det er viktig å presisere i denne sammenheng at den kristne kirke begynte som en religiøs minoritet uten politisk makt. På dette punktet er det for øvrig en slående kontrast til islam. Senere nære koblinger mellom kirke og stat var ofte preget av teologiske og etiske kompromisser, som ikke ivaretok ekte bibelske anliggender om kirkens eller statens ulike roller. Gjennom historien har mange kristne dessverre vært

motstandere av tros- og ytringsfrihet, på tross av kirkens tidlige historie som religiøs minoritet. Men dette endrer ikke det faktum at et klassisk kristent menneskesyn – som vi så ovenfor – gir et troverdig prinsipielt grunnlag for det frie ord og den frie tanke.

En troverdig virkelighetsoppfatning

Vi har allerede konstatert at saklighet er en grunnleggende journalistisk verdi. En sakssvarende fremstilling kan beskrives som sann, med andre ord at fremstillingen overensstemmer med ellers kjente fakta. Åpenhet, etterprøvbarhet, grundighet og integritet må prege en journalists omgang med data og alternative forklaringsmodeller. Slik sett er en journalists arbeidsmåter ikke så forskjellige fra en forsker.

Det kan her være fruktbart å tale om en holdning til virkeligheten som er preget av en kritisk realisme. Dette betyr – som tidligere nevnt – at vi avviser at en journalistisk fremstilling kan bestå av «bare fakta» (positivisme) eller av «bare perspektiver» (postmodernisme). Kritisk realisme betyr at vi trenger å være i konstant dialog mellom den objektive virkeligheten og vår subjektive virkelighetsbeskrivelse, ikke minst fordi vi så lett fordreier og fortier sannhetslementer.

En bibelsk forankret virkelighetsoppfatning gir det beste kunnskapsteoretiske grunnlaget for både forskning (enten det gjelder naturvitenskap eller humaniora) og journalistikk. Det vi da argumenterer for er at Gud har skapt både en objektiv verden, mennesket som søkende og utforskende subjekt, samt muligheten til å oppdage hva som er sant, rett og godt.

Derfor er også en åpen og redelig dialog og debatt mellom alternative beskrivelser av virkeligheten noe som en kristen kan og bør støtte. Her spiller også journalistikken en viktig samfunnsrolle som tilrettelegger og ordstyrer.

En troverdig tro

Vi bruker her, som allerede antydnet, begrepet tro i betydningen tillit og forankring av mening. Den klassiske forståelsen av kristen tro – i spesifikk forstand – er personlig tillit til at Jesus er Frelser og Herre. Dette betyr at tro viser til en fri indre tilslutning til en livssynsmessig overbevisning. Slik sett illustrerer dette at Gud ikke manipulerer den enkelte, men respekterer hvilket livssyn man gir sin personlige tilslutning til. Klassisk kristen tro anerkjenner altså den enkeltes integritet, noe som også bør vise seg i hvordan vi som kristne forholder oss til tros- og ytringsfrihet.

Tro i betydningen forankring av mening fører naturlig til det tradisjonsrike kristne begrepet kall. Gud kaller oss nemlig først til å oppdage hvilen i troen på Ham, og så kalles vi på dette grunnlaget til tjeneste for Ham med alt hva vi er, gjør og har. Denne forankringen av mening utgjør også en sentral motivasjonskilde i møte med våre fag og våre yrker, inkludert journalistikk som fag- og yrkesarena.

En tankevekkende parallell

Jeg har i denne artikkelen argumentert for at klassisk kristne verdier inspirerer til demokratibygging og journalistikk.

Eller for å si det på en annen måte: Vi har levert et forsvar (en apologi) for denne påstanden.

En journalist som lar seg inspirere av klassiske kristne verdier vil preges i sine valg av sitt livssynsmessige ståsted. Som vi har sett inkluderer dette valg av saker, valg av kilder, valg av perspektiver, valg av vinklinger, samt valg av presentasjonsspråk.

Nyhetsjournalistikk skal ikke brukes til forkynnelse av et livssynsmessig budskap, men skal presentere informasjon, debatt og samfunnskritikk med integritet – uten ideologiske og kommersielle bindinger. Slik sett er journalistikk inspirert av klassisk kristne verdier og apologetikk for kristen tro totalt forskjellige praksiser.

På tross av denne kontrasten finnes det en tankevekkende parallell: Både journalistikk og kristen apologetikk er opptatt av sannhet, debatt og respekt for «den andre». «Sannheten tro i kjærlighet» er derfor naturlig som sentralt motto for begge disse praksisene.

Dokumentariske medieformater vil derfor kunne ha stort demokratisk og apologetisk potensial, siden slike formater gir mulighet til lengre, balanserte og sammenhengende fremstillinger av saksforhold og argumenter. Kristne bør derfor vise vei som troverdige skapere av slike dokumentariske program, artikler og websider som gir samfunnsborgere mulighet til selv å ta stilling til aktuelle saker, sentrale spørsmål og ulike livssyn. Slike dokumentariske medieformater kan utfylle og nyansere de strammere nyhetsjournalistiske formatene.⁷

Til slutt bør også den demokratiske mulighet som ligger i de nye sosiale mediene nevnes. Spenningen og samspillet mellom mer tradisjonelle og mer alternative medieforma-

ter og mediekanaler blir sentrale for journalistikkens videre utvikling – ikke minst med tanke på verdier og verdivalg. Også her bør vi inspireres til aktiv samfunnsinnsats av klassisk kristne verdier.

Videre lesning

Lars Dahle: «Aktuelle apologetiske anliggende – for kristne formidlere og fagpersoner», i *Theofilos* nr 1, 2009, s. 12–30.

Lars Dahle: «Journalist eller forkynner? En innholdsbestemmelse av to sentrale roller for kristne formidlere», i E. Grandhagen og A. Myksvoll: *Budskap 2006. Årsskrift for Fjellhaug Misjonshøgskole*, (Oslo: FMH-forlaget, 2006) s. 98–107. <http://misjonshogskolen.fjellhaug.no/assets/PDF-filer/Budskap/Budskap-2006-101106.pdf>

Lars Dahle: «Journalism and Apologetics: A Case Study of Faith and Learning» <http://www.euroleadershipresources.org/resource.php?ID=470> (lydfil; 2005)

- 1 Denne artikkelen tilegnes tidligere og nåværende medarbeidere ved Mediehøgskolen Gimlekollen.
- 2 Svein Brurås: *Etikk for journalister* (Oslo: Fagbokforlaget, 2006; 3. utg) s. 10.
- 3 Se presentasjonen av Kosovo Institute for Journalism and Communication (KIJAC) på www.kijac.org. Mens mastergradsprosjektet i Addis Ababa ble drevet med NORAD-midler, er prosjektet i Kosovo så langt i all hovedsak finansiert av norske UD.
- 4 Det henvises her til standard biografier om Hans Nielsen Hauge og Lars Oftedal, samt til materiale på Haugeinstituttets hjemmeside (www.haugeinstitute.org) om entreprenørskap og samfunnsansvar i haugiansk ånd.
- 5 Se http://presse.no/Pressens_Faglige_Utvalg_PFU/Var_Varsom-plakaten/.
- 6 Audgunn Oltedal: *Den myndige journalisten. Korleis forstår journalisten sitt samfunnsansvar?* (IJ-forlaget: Kristiansand, 2001) s. 168f.
- 7 Et aktuelt og ambisiøst eksempel på et slikt dokumentarisk medieinitiativ er *Science & The God Question*; se <http://www.searchfortruthenterprises.com>.